

© Ministerstvo spravedlnosti České republiky, www.justice.cz. [Překlad již zveřejněný na oficiální webové stránce Ministerstva spravedlnosti České republiky.] Povolení k opětovnému zveřejnění tohoto překladu bylo uděleno Ministerstvem spravedlnosti České republiky pouze pro účely zařazení do databáze Soudu HUDOC.

© Ministry of Justice of the Czech Republic, www.justice.cz. [Translation already published on the official website of the Ministry of Justice of the Czech Republic.] Permission to re-publish this translation has been granted by the Ministry of Justice of the Czech Republic for the sole purpose of its inclusion in the Court's database HUDOC.

Anotace rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva

Rozsudek ze dne 17. prosince 2019 ve věci č. 15379/16 – *Abdi Ibrahim proti Norsku*

Senát druhé sekce Soudu jednomyslně rozhodl, že v řízení o zbavení matky rodičovské odpovědnosti a svolení k osvojení dítěte pěstouny došlo k porušení práva na respektování rodinného života ve smyslu článku 8 Úmluvy. Osvojením došlo ke zpretrhání veškerých vazeb mezi matkou a dítětem, ačkoli odlišné kulturní a náboženské prostředí matky svědčilo ve prospěch zachování styku i po osvojení. Stěžovatelka rovněž namítala porušení práva na svobodu náboženského vyznání ve smyslu článku 9 Úmluvy, jelikož byla muslimského vyznání, zatímco osvojitelé byli křesťanského vyznání, avšak Soud se rozhodl neposuzovat tuto otázku samostatně, ale pod úhlem článku 8 Úmluvy.

Rozsudek nenabude právní moci. Na žádost stěžovatelky byla věc dne 11. května 2020 postoupena velkému senátu Soudu.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatelka se narodila v Somálsku. V listopadu 2009 porodila syna. V červnu 2010 jí byl v Norsku udělen status uprchlíka. Dítě bylo matce odebráno a v prosinci 2010 umístěno k pěstounům křesťanského vyznání, zatímco stěžovatelka navrhovala, aby bylo svěřeno do péče jejích příbuzných žijících v Norsku nebo do somálské či muslimské pěstounské rodiny. Asistovaný styk byl stanoven na čtyři dvouhodinové návštěvy ročně. V září 2011 okresní soud změnil styk na jednu hodinu šestkrát ročně.

V soudním řízení o zbavení rodičovské odpovědnosti a svolení k osvojení dítěte pěstouny stěžovatelka nepožadovala vrácení dítěte do péče s ohledem na dobu strávenou u pěstounů, ke kterým přilnulo, avšak požadovala možnost styku za účelem zachování kulturních a náboženských kořenů dítěte. Vrchní soud v rozsudku z května 2015 uvedl, že dítě bylo svěřeno pěstounům jako roční a strávilo u nich 4,5 roku. Pěstouny považovalo za své rodiče a bylo na ně vázáno. Pěstounů s kulturním a náboženským prostředím podobným matce byl nedostatek. Osvojitelé si nepřáli otevřenou adopci s možností budoucího styku dítěte s matkou, a to rovněž s ohledem na úmysl dítě pokřtít. Dle vrchního soudu by bylo vhodnější se křtinami počkat do dovršení patnácti let dítěte, až se bude moci samo rozhodnout, nicméně uvedené nebylo rozhodujícím faktorem a osvojení bylo v jeho nejlepším zájmu. Pokračující pěstounská péče by mohla přinést problémy v souvislosti s přáními matky, např. aby dítě podstoupilo obřízku nebo studovalo korán.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKŮ 8 A 9 ÚMLUVY

Stěžovatelka namítala, že zbavením rodičovské odpovědnosti a svolením k osvojení dítěte pěstouny došlo k porušení jejího práva na respektování rodinného života ve smyslu článku 8 Úmluvy. Dále namítala, že osvojením dítěte křesťanskou rodinou došlo k porušení jejího práva na svobodu náboženského vyznání dle článku 9 Úmluvy. Soud se rozhodl posledně uvedenou námitku týkající se kulturního a náboženského prostředí stěžovatelky a dítěte posoudit s ohledem na zvláštní okolnosti

případu výhradně na poli článku 8 Úmluvy (*Radomilja a ostatní proti Chorvatsku*, č. 37685/10 a 22768/12, rozsudek velkého senátu ze dne 20. března 2018, § 113–114).

Vláda České republiky vstoupila do řízení jako vedlejší účastník podle čl. 36 odst. 2 Úmluvy.

a) Obecné zásady

Soud úvodem odkázal na svoji ustálenou judikaturu, která byla rozsáhle vyložena ve věci *Strand Lobben a ostatní proti Norsku* (č. 372823/13, rozsudek velkého senátu ze dne 10. září 2019, § 202–213). Dále zdůraznil, že zřetel na jednotu a sloučení rodiny v případech odloučení je neodmyslitelnou součástí práva na respektování rodinného života podle článku 8 Úmluvy. V případech náhradní péče omezující rodinný život mají státy pozitivní závazek přijmout opatření ke sloučení rodiny, jakmile to je možné. Uvedený pozitivní závazek nabírá od okamžiku umístění do náhradní péče postupně na důležitosti a je ho vždy potřeba vyvažovat nejlepším zájmem dítěte. Kromě toho dojde k oslabení vazeb mezi členy rodiny a vyhlídek na úspěšné sloučení, pakliže budou kladeny překážky snadnému a pravidelnému kontaktu mezi nimi (tamtéž, § 205 a 208). Rodinné vazby mohou být zpřetrhány jen za velmi výjimečných okolností (tamtéž, § 206 a 207). Soud uznává, že státní orgány disponují mírou posuzovací volnosti při rozhodování o záležitostech týkajících se péče; přísnější kontrola je ale nutná tam, kde jde o veškerá další omezování např. rodičovských práv styku. Taková omezení s sebou nesou nebezpečí, že rodinné vztahy mezi malým dítětem a jedním nebo oběma rodiči budou prakticky zkráceny (tamtéž, § 211).

b) Použití obecných zásad na projednávanou věc

Soud předně poznamenal, že stěžovatelka nežádala vrácení dítěte do péče, ale pokračování pěstounské péče a možnost se s dítětem i nadále stykat. Ačkoli nepožadovala sloučení rodiny, vnitrostátní orgány měly pozitivní povinnost přijmout opatření za účelem pokračování rodinného života, alespoň ve formě zachování vztahu prostřednictvím pravidelného styku slučitelného s nejlepším zájmem dítěte.

Vrchní soud založil rozhodnutí o osvojení na 4,5letém pobytu dítěte u pěstounů, na jeho negativních reakcích na styk s matkou, na přilnutí k pěstounům a na jeho zranitelnosti a na potřebě stability. Osvojení na rozdíl od pokračující pěstounské péče neumožnilo požadovat v budoucnu svěření dítěte do péče a vyloučilo budoucí spory mezi matkou a pěstouny ohledně jejich rozdílných náboženských vyznání. Pěstouni si nepřáli otevřenou adopci, čímž byl vyloučen budoucí styk. Osvojení nadto vedlo k náboženské konverzi dítěte v rozporu s přáním matky.

Dítě bylo odebráno v deseti měsících věku, stěžovatelce v té době bylo 17 let. Styk byl od samého počátku omezen na několik krátkých setkání ročně. Stěžovatelka se nicméně proti nastavení styku neodvolala a Soud nebyl povolán k jeho přezkumu (*Strand Lobben a ostatní proti Norsku*, cit. výše, § 145–147). Od samého počátku omezený styk byl nicméně v rozporu se zásadou vyplývající z článku 8 Úmluvy, podle níž má styk posílit rozvoj rodinných vazeb. Již v době zahájení řízení o osvojení existovalo značné riziko, že rodinné vazby budou zpřetrhány, ačkoli stěžovatelka v mezidobí vospěla. Vrácení dítěte do péče matky nepřicházelo v krátkodobém ani střednědobém horizontu v úvahu, nicméně vnitrostátní orgány nepřijaly žádná skutečná opatření ke sloučení rodiny. Lze přisvědčit tomu, že sloučení rodiny již v době rozhodování o osvojení nebylo v nejlepším zájmu dítěte, avšak odebrání dítěte mělo být dočasným opatřením s cílem vrátit dítě do péče matky. Pokud jsou vnitrostátní orgány odpovědné za rozvrat rodiny, jelikož nesplnily výše uvedené povinnosti, nemohou rozhodnutí o svolení k osvojení založit na nedostatku pouta mezi rodiči a dětmi (*Strand Lobben a ostatní proti Norsku*, cit. výše, § 208).

Mezi matkou a dítětem se konalo pouze několik setkání. Negativní reakce dítěte na styk, např. několikahodinový křik nebo několikadenní úzkost, byly doloženy zejména zprávami pěstounů. Vrchní soud odmítl názor psychologa, že reakce dítěte způsobilo odloučení od matky, jelikož odebrání dítěte v době, kdy mu bylo pouhých deset měsíců, nemohlo k takovým negativním reakcím vést. Dle názoru vrchního soudu bylo chování dítěte reakcí na péči matky před odebráním. Dle Soudu ojedinělý

kontakt představoval omezenou zkušenost, ze které nebylo možné vyvodit jasné závěry pro budoucí styk. Vrchní soud poskytl pouze omezené důkazy pro svá zjištění o původu a důvodech reakcí dítěte, přičemž tato zjištění byla zásadní pro závěr o osvojení dítěte v rozporu s přáním matky. Pro zjištění příčin reakcí dítěte na styk s matkou bylo uděláno v letech předcházejících adopci velmi málo, stejně jako pro zlepšení kontaktu. Z dostupných dokumentů nebylo možné vyvodit přetrvávající negativní styk v dlouhodobém horizontu. V době rozhodování o osvojení vnitrostátní orgány neměly přesvědčivé důkazy pro rozhodnutí, že zpretrhání veškerých vazeb mezi matkou a dítětem bylo v jeho nejlepším zájmu. Pro vrchní soud měl větší význam nesouhlas pěstounů s otevřenou adoptí než zájem stěžovatelky na zachování rodinných vazeb. Podle Soudu hovořilo ve prospěch zachování kontaktů matky s dítětem zejména jejich kulturní a náboženské prostředí. V řízení tak nebyly dostatečně zohledněny názory a zájmy stěžovatelky.

Soud proto konstatoval porušení článku 8 Úmluvy.